

4. Лукашевич, И.П. Особенности формирования электрической активности мозга у умственно отсталых детей 7-8 лет [Текст] / И.П. Лукашевич, Р.И. Мачинская, М.Н. Фишман // Физиология человека. – 1996. – Т. 22. – № 4. – С. 1–7.
5. Фарбер, Д.А. Особенности функционирования мозга детей дошкольного и младшего школьного возраста [Текст] / Д.А. Фарбер // Биологический возраст и возрастная периодизация. – М.: АН СССР, НИИ общей педагогики. – 1978. – С. 7.
6. Яременко, Б.Р. Минимальные дисфункции головного мозга у детей [Текст] / Б.Р. Яременко, А.Б. Яременко, Т.Б. Горяинова. – СПб: Речь, 2002. – 188 с.

The paper presents the results of neurophysiological examinations of its own primary school children with intellectual disabilities, which are indicators of uniqueness of the cerebral organization of this contingent of children. These data specify the content of the complex medical and psychopedagogical approach to studying the mechanisms of disorders of intelligence at the level of mental retardation.

Keywords: disturbance of intellect, neurophysiological examinations, indicators of cerebral circulation, brain bioelectrical activity.

Отримано 28.2.2012

УДК 376.161

О.М. Ляшенко

ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІІ ЗАНЯТЬ З ПІДГОТОВКИ ДОМАШНІХ ЗАВДАНЬ В КОРЕКЦІЙНІЙ (ДОПОМІЖНІЙ) ШКОЛІ

В даній статті розкрито базові принципи організації занять з підготовки домашніх завдань, реалізація яких в допоміжній школі сприятиме підвищенню корекційно-навчального процесу при їх взаємодії, оскільки кожне із них передбачає досягнення конкретних цілей покращення діяльності учнів у процесі самопідготовки.

Ключові слова: заняття з самопідготовки, позаурочна навчальна діяльність, розумово відстала дитина, психофізичні порушення.

В статье представлены базовые принципы организации занятий по подготовке домашних заданий, реализация которых во вспомогательной школе будет способствовать повышению учебно-коррекционного процесса при их взаимодействии, поскольку каждый из них предусматривает достижение конкретных целей улучшения деятельности учащихся в процессе самоподготовки.

Ключевые слова: занятия по самоподготовке, внеурочная учебная деятельность, умственно отсталый ребенок, психофизические нарушения.

Проблема розвитку самостійності учнів є однією з актуальних в педагогіці. Дана проблема набуває особливої гостроти, коли мова йде про розумово відсталих дітей, що навчаються в допоміжній школі. Цілий ряд дослідників, що займаються проблемою навчання і виховання даної категорії дітей, свідчать про недостатній розвиток у них самостійності, про труднощі формування в них умінь самостійного виконання завдань, про психологічну неготовність до самостійної діяльності (Г.М. Дульнев, І.Г. Єременко, Г.М. Мерсіянова, В.Г. Петрова, В.М. Синьов та ін.). Це особливо яскраво виявляється при виконанні розумово відсталими школярами домашніх завдань.

Більшість допоміжних шкіл є установами інтернатного типу, що дає можливість створити сприятливі умови для цілеспрямованого педагогічного керівництва навчанням і вихованням у розумово відсталих школярів самостійності і формування у них якісних знань.

Ця проблема для допоміжної школи зберігає свою актуальність, викликана тим, що діти готують завдання всією групою під керівництвом вихователя, а отже дещо слабшає як принцип самостійності, так згладжується самостійність самих учнів. Крім того, відомо, що багато розумово відсталих школярів виявляються не здатними через свій дефект самостійно організувати навчально-пізнавальну діяльність. В той же час у педагогів виникають значні труднощі в оптимальному використанні способів керівництва самостійною діяльністю учнів при виконанні ними домашніх завдань. Ці труднощі пояснюються, з одного боку, об'єктивними причинами – психофізичними особливостями розвитку учня допоміжної школи, а з іншого – недостатньою науковою розробленістю питань організації занять з підготовки домашніх завдань в сучасній олігофренопедагогіці. Вивчення спеціальної літератури, спостереження за навчальною діяльністю школярів дали підстави стверджувати, що труднощі вироблення самостійності у виконанні домашніх завдань не обумовлені фатально. При відповідній корекційній роботі вони значно долаються, у зв'язку з чим, відкриваються можливості для побудови самопідготовки на основі самостійної діяльності учнів.

У практиці спостерігаються дві протилежні тенденції: або вихователі на всіх роках навчання надмірно опікають учнів, що перешкоджає розвитку їх самостійності і активності, або дітям надається повна самостійність без якого-небудь контролю і керівництва з боку керівників самопідготовки, що ставить їх часто перед непереборними труднощами і не дозволяє правильно і свідомо виконувати задану навчальну роботу. Як в першому, так і в другому випадках навчально-корекційна ефективність занять з підготовки домашніх завдань помітно знижується.

Спеціальні дослідження, проведені нами, показали, що підготовка домашніх завдань в допоміжній школі є однією з важких педагогічних задач зумовлених низьким рівнем розвитку навчальної самостійності у розумово відсталих дітей, а також тим, що спонтанно уміння самостійно виконувати домашні завдання розвиваються вкрай не інтенсивно. Широке використання фронтальної форми організації занять з підготовки домашніх завдань призводить до того, що діяльність школярів практично носить максимально розчленований характер і повністю регламентується педагогом. Такий підхід до організації позакласних навчальних занять знижує пізнавальну активність розумово відсталих школярів, посилює характерну для них тенденцію до механічної, мало усвідомленої роботи з навчальним матеріалом. Підготовку домашніх завдань можна значно поліпшити якщо дотримуватися принципу поступової зміни дій від максимально-розчленованої структури, до цілісно-розчленованої і цілісної.

Більшості учнів допоміжної школи, навіть старших класів характерне невміння самоорганізувати свою навчальну діяльність під час підготовки домашніх завдань. У них виявляються різні недоліки як у виконанні дій, що відносяться до загальних умінь організації роботи з самопідготовки, так і у виконанні дій, необхідних для виконання письмових і усних завдань з окремих предметів.

У зв'язку з цим одним з найважливіших принципів, що дозволить підвищити корекційно-навчальну ефективність занять з підготовки домашніх завдань в допоміжній школі, є принцип формування у розумово відсталих школярів узагальнених прийомів організації розумових дій.

Для формування умінь виконувати ті або інші навчальні дії школярів необхідно озброїти знаннями про ці дії або іншими словами – правилами виконання відповідної діяльності. При свідомому і міцному засвоєнні таких правил, вони можуть перетворитися для розумово відсталих дітей у внутрішні саморегулятори навчальної діяльності, сприяючи їй впорядкуванню і підвищенню рівня самостійності виконання.

Спостереження за роботою педагогів показали, що на самопідготовку, в основному, виносяться завдання репродуктивного типу, направлені на оперування вже наявних в учнів знань.

Одноманітність таких завдань і способів роботи учнів з навчальним матеріалом на самопідготовці знижує активне відношення школярів до навчальної роботи, посилюючи тенденцію розумово відсталих дітей до механічної, недостатньо усвідомленої діяльності. З метою корекції даного недоліку важливим є принцип забезпечення різноманітності домашніх завдань і способів роботи учнів із заданим на самопідготовку учбовим матеріалом. На самопідготовку необхідно пропонувати завдання не тільки репродуктивного типу, а й пізнавально-пошукового, які вимагають від учнів придбання певних нових знань шляхом самостійних дій, а далі і творчого, які припускають творче перенесення знань і умінь в нові ситуації.

Підвищенню ефективності занять з підготовки домашніх завдань служить принцип раціонального вибору форм організації цих занять і способів керівництва діяльністю школярів. Існує три форми організації самопідготовки: фронтальна, фронтально-індивідуальна і індивідуальна. В молодших класах перевага віддається фронтальній формі, при якій діяльність учнів практично повністю регламентується вихователем. Звичайно, вона не дозволяє в належній мірі розвивати у розумово відсталих школярів самостійність при виконанні домашніх завдань, хоча у багатьох випадках застосування цієї форми викликано об'єктивними чинниками, а саме: невмінням учнів допоміжної школи самоорганізувати свою навчальну діяльність. Ця форма самопідготовки використовується переважно в молодших класах допоміжної школи, особливо в тих випадках, коли цільова установка уроку була направлена на ознайомлення учнів з новим навчальним матеріалом.

У той же час, враховуючи розвиток цього вміння у дітей під впливом спеціально організованого навчання їх самостійному виконанню домашніх завдань, а так орієнтуючись на корекційну значущість якісного рішення даної задачі, вже в другому класі можливо вживання фронтально-індивідуальної форми організації самопідготовки, що включає елементи як фронтального керівництва роботою всього класу, так і індивідуальною навчальною діяльністю.

Використання цієї форми організації занять з підготовки домашніх завдань припускає можливість варіювання різних її структур, відмінних один від одного питомою вагою фронтальної та індивідуальної роботи учнів, що визначається двома чинниками: рівнем розвитку самостійності учнів даного року навчання і ступенем новизни і складності навчального матеріалу, винесеного на самопідготовку. Вона має місце на всіх роках шкільного навчання, але переважно використовується в молодших і середніх класах.

У допоміжній школі можливе використання і індивідуальної форми організації занять по підготовці домашніх завдань, що надає учням повну самостійність у виконанні домашніх завдань. Вони не тільки самі визначають послідовність виконання завдань, але і працюють самостійно. Ця форма використовується переважно в старших класах, а у деяких випадках – і в середніх класах допоміжної школи.

Між розумово відсталими дітьми одного і того ж року навчання є помітні відмінності у розвитку в них самостійності при виконанні домашніх завдань, в темпі їх роботи, а також в динаміці розумової працездатності в процесі самопідготовки, різні здібності в засвоєнні програмного матеріалу. Тому в допоміжній школі вкрай необхідне здійснення принципу диференційованого підходу в процесі самопідготовки в наданні педагогічної допомоги учням з урахуванням їх індивідуальних особливостей і можливостей.

Реалізація даного принципу здійснюється послідовно у різних напрямках. Перш за все, необхідно відмітити: 1) диференціацію завдань по їх змісту, що виносяться вчителем на самопідготовку для різних за розвитком пізнавальних здібностей груп учнів; 2) диференціацію та індивідуалізацію завдань по лінії визначення їх оптимального об'єму на підставі обліку роботи школярів з тим, що б уникнути їх інтелектуальних перевантажень на самопідготовці; 3) постійну орієнтацію педагога на можливість виконання домашніх завдань самостійно, що змінюється в процесі навчання, у зв'язку з чим способи педагогічного керівництва цією діяльністю зазнають зміни у бік зменшення питомої ваги втручань педагога і переходу учнів до все більш і більш цілісних її структур.

Ефективність процесу навчання в значній мірі обумовлена раціональною організацією розумової діяльності учнів на основі урахування динаміки їх працездатності і кількості оптимального часу, необхідного для виконання діяльності, різної за своєю структурою і змістом.

Дослідження працездатності розумово відсталих дітей дозволило нам виявити чотири її типи: висхідний, низхідний, рівний і невизначений. Ці дані підтверджують положення про нерівномірність включення учнів в роботу і при необхідності здійснення індивідуального підходу до них з боку вихователя в процесі підготовки домашніх завдань.

Облік динаміки працездатності учнів допоміжної школи в процесі позаурочних навчальних занять дозволив визначити раціональну структуру таких занять. Оскільки у них достатньо тривалою за часом є фаза входження в роботу і що спочатку занять працездатність школярів явно не досягає свого оптимального рівня, необхідно ввести в

структуру занять з самопідготовки підготовчу частину, що включає організаційну підготовку до роботи і спеціальну психологічну підготовку їх до виконання домашніх завдань та ін..

У основній частині занять, враховуючи, що період впрацювання у учнів ще продовжується, вихователям рекомендуємо організувати роботу так, що б вони починали самопідготовку не з найважчих, а легших для учнів завдань, що дає можливість поступово підвести вихованців до функціонування їх пізнавальної діяльності на високому рівні.

Найважливішим принципом правильної організації самопідготовки і підвищення її ролі в навчанні і розвитку учнів допоміжної школи є принцип взаємозв'язку вчителя і вихователя в керівництві самопідготовкою розумово відсталих школярів. Цей зв'язок може здійснюватися шляхом дотримання єдиних вимог до учнів, пред'явлених вчителем на уроці, а вихователем при виконанні домашніх завдань, визначення вчителем змісту домашніх завдань залежно від індивідуальних можливостей дітей і ін.

Реалізація сукупності охарактеризованих принципів в їх єдності сприятиме підвищенню ролі самопідготовки в позитивному впливі на якість знань розумово відсталих школярів і на розвиток їх самостійності в навчальній діяльності.

Список використаних джерел

1. Липа В. А. Психологические основы педагогической коррекции. – Славянск: Альфа, 2001. – 320 с.
2. Миронова С.П. Олігофренопедагогіка. навч.посібник. – Кам'янець-Подільський: К-ПДУ, 2008. 234 с.
3. Синьов В.М. Корекційна психопедагогіка. Олігофренопедагогіка. – Ч.2. – К.: НПУ ім. Драгоманова, 2009. – 314 с.
4. Стадненко Н.М., Матвєєва М.П., А.Г. Обухівська. Нариси з олігофренопсихології. – Кам'янець–Подільський: К-ПДУ, 2002. – 199 с.

The article presents the basic principles of training to prepare homework assignments, the implementation of a special school which will enhance the educational and correctional process as they interact, because each of them is intended to achieve specific goals to improve students' activity in the self.

Keywords: self-preparation classes, after-hour training activity, the mentallyretarded child, psychophysical disorders.

Отримано 28.2. 2012